

Aleg 139

Sprawozdanie

Komisji szkolnej o sprawozdaniu Wydziału krajowego w przedmiocie zmiany języka wykładowego w c. k. gimnazyum w Brodach.

Wysoki Sejmie!

Kiedy w r. 1880. c. k. Rząd wniósł projekt ustawy o rozszerzeniu przepisów art. V. lit. d. ustawy z dnia 22. marca 1867. w tym kierunku, aby język niemiecki uznany został jako wykładowy, także w wyższych klasach gimnazyum brodzkiego, faktycznie tymczasem utworzonych z tymże językiem i kiedy przeciw rzeczonemu projektowi, wniesionemu na żądanie miasta Brodów, które pod warunkiem utrzymania języka niemieckiego, zobowiązało się do bardzo znacznych ofiar na rzecz gimnazyum, wystąpiła znaczna opozycja, zwyciężyło w Wys. Sejmie przeważną większością zdanie Komisji edukacyjnej, iż nie należy przemocą narzucać mieszkańcom Brodów języka polskiego, którego nie pragną. Wys. Sejm uchwalił zmianę ustawy o języku wykładowym, w duchu projektu rządowego, a zmiana ta uzyskała sankcję, w postaci ustawy krajowej z dnia 8. września 1880. roku Nr. 34. Dz. u. kr.

Przedkładając Wys. Sejmowi projekt ustawy, wyraziła wówczas Komisya edukacyjna głębokie przekonanie, „że mieszkańcy Brodów niezadługo, może już za lat kilka, „dojdą do tego przekonania, że bez gruntownej znajomości języka krajowego, bez wychowania w tym języku odebranego, nie potrafią utrzymać się w kraju naszym, nie „potrafią, o co im najwięcej chodzi, wyzyskać materialnie swego stanowiska, że więc niezadługo prosić będą sami o to, aby do gimnazyum brodzkiego powoli, od dołu, wprowadzono język polski, jako wykładowy“.

Nadzieja ta, której dali wyraz także przemawiający za wnioskiem Komisji edukacyjnej wybitni posłowie, ziściła się obecnie po kilkunastu latach. Na dniu 30. grudnia 1896. przedłożył Magistrat miasta Brodów radzie miejskiej wniosek następujący :

„Ze względu na obowiązki obywatelskie w obec kraju, ze względu na młodzież pozbawioną oświaty w duchu narodowym i ze względu na niezawodne korzyści dla naszego miasta, zechce Rada miejska powziąć następującą uchwałę :

I. Rada miasta Brodów oświadcza się za stopniowem wprowadzeniem języka polskiego, jako wykładowego w c. k. gimnazyum w Brodach, przy utrzymaniu prawnej mocy ustępu XVIII. zawartego z c. k. Rządem kontraktu z daty 6. sierpnia 1883., l. rep. 7.491.

II. Rada miasta Brodów składając oświadczenie to na ręce Wysokiego Sejmu, żywi niepłonną nadzieję, że Wysoki Sejm, oceniając wielką doniosłość tej sprawy dla miasta i całego kraju, gorąco się nią zaopiekuje i słuszne żądanie miasta skutecznie poprzeć raczy“.

Wniosek ten uchwalony został jednomyślnie przez radę miejską, a wydział rady powiatowej brodzkiej, potwierdził tę uchwałę w zastępstwie rady powiatowej, na mocy §. 36. ustawy o repr. pow. W wykonaniu tej uchwały Magistrat miasta Brodów wniósł w tej sprawie do Wys. Sejmu petycję, którą zakończył prośbą: „Wys. Sejm raczy łaskawie sprawę spolszczenia gimnazjum w Brodach, ze względu na jej wielką doniosłość dla miasta i całego kraju gorąco się zaopiekować i słuszne żądanie miasta skutecznie poprzeć“.

Wydział krajowy, na którego ręce wniesioną została rzeczona petycja, przedłożył ją Wysokiemu Sejmowi z wnioskiem uchwalenia projektu ustawy, zmieniającej art. V. lit. d ustawy o języku wykładowym, a to przez uchylenie wyjątku od ogólnej reguły wprowadzonego dla gimnazjum Brodzkiego.

Komisya szkolna zdając sprawę z tego wniosku, przyłącza się do wyrazów żywego zadowolenia, jakimi Wydział krajowy powitał ten dobrowolny objaw solidarności miasta Brodów z dążeniem całego kraju i sądzi, że ustawodawstwo krajowe powinno ze swej strony uczynić zadość życzeniu miasta.

Niemniej poczuwa się komisya do obowiązku przedstawienia Wys. Sejmowi na podstawie szczegółowego zbadania aktów sprawy, że wprowadzenie w wykonanie zmiany żądanej przez miasto Brody t. j. istotne zaprowadzenie języka polskiego w gimnazjum Brodzkiem na podstawie uchwalić się mającej ustawy krajowej, napotyka na trudności finansowej natury, których usunięcie od samejże gminy miasta Brodów zależy, jeśli nie w zupełności, to przynajmniej w znacznej części.

W kontrakcie między gminą, a rządem z 6. sierpnia 1883. co do świadczeń na rzecz gimnazjum Brodzkiego, którego to kontraktu podstawę stanowiły stypulacye, zawarte jeszcze przed wniesieniem sprawy do Sejmu w r. 1880, znajduje się ustęp XVIII. powołany w uchwale rady gminnej Brodzkiej, poprzednio przytoczonej, który stanowi, że w razie zniesienia tego zakładu w Brodach, albo w razie zaszłej zmiany w języku wykładowym, ustają wszelkie dotychczasowe zobowiązania gminy miasta Brodów do świadczeń na rzecz tego gimnazjum, które przyjęte były wyraźnie tylko dla gimnazjum z niemieckim językiem wykładowym*) Odpadłyby przeto w razie zmiany języka wykładowego z podstaw bytu tego gimnazjum:

a) budynek przez gminę dostarczony, do którego wystawienia c. k. rząd przyznał się bezwrotną subwencją 30.000 zlr.

b) dochody rezerwowego funduszu szkoły realnej, wynoszącego w r. 1883 kwotę 38.125. zlr.

*) Ustęp ten kontraktu w oryginale niemieckim opiewa[§] jak następuje:

Nach Aufhebung dieser Lehranstalt in Brody, oder bei eingetretene[m] Wechsel in der Unterrichtssprache verpflichtet sich die Staatsverwaltung den oben specificirten Betrag des Realschulreservefonds pr. 38125 fl. in Werthpapieren sammt den eventuellen nicht aus den Ertragnissen sondern etwa durch Verlosung entstandenen Zuwachse der Stadtgemeinde Brody zur Verwaltung und zur Verwendung für eine andere Schule der Stadt zurückzugeben. In diesen Fällen verliert auch die Widmung des Gymnasialgebäudes sub C. Nr. 160, 161, 162 Tab. N. 192 und $\frac{62 \text{ alt}}{160-161 \text{ neu}}$ in Folwarki wielkie zu Unterrichtszwecken ihre Kraft und hört die Verbindlichkeit der Stadtgemeinde zur Zahlung des Jahresbeitrags von 5000 fl. auf. Die diesbezüglichen Eintragungen er Widmung und des Pfandrechtes für den Jahresbeitrag von 5000 fl. werden sonach aus dem Grundbuche zu löschen sein und zu diesem Zwecke der Stadtgemeinde rechtsförmliche Löschungsurkunden ausgestellt werden müssen“.

e) roczny datek gminy w wysokości 5.000 złr. Od uiszczania tego datku została gmina uwolnioną czasowo najwyższem postanowieniem z d. 8. września 1892. (reskr. min. z 24. października 1892 l. 19.983) na lat ośm, od 1. stycznia 1893. do 31. grudnia 1900.

Gdyby gmina miasta Brodów, wnosząc petycję o zmianę języka wykładowego w gimnazjum Brodzkiem z niemieckiego na polski była zarazem uchwaliła, że świadczenia powyżej wymienione, do których zobowiązała się była na rzecz gimnazjum z językiem wykładowym niemieckim, utrzymuje i nadal na rzecz gimnazjum z językiem wykładowym polskim, nic nie stałoby na przeszkodzie uchwalenia zmiany ustawy w myśl wniosku Wydziału krajowego. Jednakże gmina w uchwale swojej wyraźnie zastrzegła, że wspomniany art. XVIII. kontraktu z r. 1883., zatem zwolnienie gminy od wszelkich świadczeń, na wypadek zmiany w języku wykładowym, ma pozostać w swej mocy, a zapowiedziana deklaracja gminy, iż zobowiązuje się na wypadek zmiany języka wykładowego nie żądać zwrotu budynku nie nadeszła do chwili, w której komisya szkolna, ze względu na bliski koniec obrad sejmowych, musiała przystąpić do załatwienia sprawy przez Wys. Sejm jej przekazanej i do sformułowania swych wniosków. Zresztą, nawet w razie nadejścia rzeczony deklaracji, pozostałaby niezałatwioną sprawa co do istnienia dwóch dalszych zobowiązań.

Komisya szkolna skłonna jest do przypuszczenia, że zobowiązania, które gmina miasta Brodów przyjęła na siebie na rzecz gimnazjum niemieckiego, nadmiernie ją obciążają w jej niepomyślnych obecnych stosunkach, zaczem przemawia już uzyskane od rządu czasowe zwolnienie, tak, iż można mieć nadzieję, że miasto Brody, podobnie jak niektóre inne miasta w Galicyi i w innych krajach koronnych, mogłoby z powodzeniem czynić starania o częściowe stałe zwolnienie z tego ciężaru. Jest to jednak sprawa zupełnie odrębna, którą należy oddzielić zupełnie od sprawy zmiany języka wykładowego i osobno ją popierać. Dokąd zaś starania w tym względzie nie odniosły skutku, należy oczekiwać, iż gmina miasta Brodów okaże tę samą ofiarność dla gimnazjum z językiem wykładowym polskim, jaką okazała dla gimnazjum z językiem wykładowym niemieckim.

Obecnie okoliczność, że miasto Brody w kontrakcie z r. 1883. uczyniło swe świadczenia na rzecz gimnazjum zależnemi od utrzymania języka niemieckiego jako wykładowego, a obecnie żądając zmiany języka wykładowego tej zależności swych świadczeń od sprawy językowej nie uchyliło, czyni stanowcze załatwienie tej ostatniej sprawy zdanem Komisji na razie niemożliwem.

Komisya, mimo najszczerzej chęci uczynienia zadość uchwale reprezentacyi miasta Brodów, w przedmiocie zmiany języka wykładowego w tamtejszem gimnazjum, nie może doradzać Wys. Sejmowi, aby uchwalał ustawę, która, gdyby otrzymała sankcyę, spowodowałaby wskutek wejścia w życie wspomnianych zastrzeżeń art. XVIII. umowy z r. 1883, zawieszenie funkcyonowania gimnazjum w Brodach, albowiem pozbawiłaby to gimnazjum budynku i znacznej części funduszków służących na jego utrzymanie.

Wobec tego Komisya szkolna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby wezwał gminę miasta Brodów do wdronienia rokowań z c. k. Rządem, w przedmiocie zmiany układu 6. sierpnia 1883, co do świadczeń na utrzymanie gimnazjum w Brodach i aby w tych rokowaniach w myśl życzenia gminy miasta Brodów pośredniczył.

O dalszym przebiegu tej sprawy zda Wydział krajowy sprawę na następnej sesyi, a ewentualnie przedstawi Sejmowi projekt ustawy do uchwalenia.

Lwów, 12. lutego 1897.

Zastępca Przewodniczącego:

St. Tarnowski.

Sprawozdawca:

Pilat.

